ΕΛΙΑΜΕΠ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ELIAMEP
HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN & FOREIGN POLICY

Δημόσια συζήτηση:

«Οι σχέσεις μας με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας: Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές για το μέλλον»

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 8.12.2005, 12:30

ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΟΝΟΜΑ

Εισήγηση: **Ευαγγέλου Κωφού**

Πριν από ένα μήνα η Commission κατέθεσε την έκθεσή της με την οποία εισηγείται στο Συμβούλιο να χορηγηθεί στην ΠΓΔΜ καθεστώς υποψήφιας χώρας για ένταξη. Παράλληλα, όμως, θίγει και το πρόβλημα του ονόματος, ζητώντας να εξευρεθεί ταχέως [*rapidly*] *μέσω διαπραγματεύσεων* «κοινά αποδεκτή λύση προς το συμφέρον της περιφερειακής συνεργασίας και καλών γειτονικών σχέσεων».

Η διαφορά για το όνομα διαρκεί ήδη 14 χρόνια. Η ελληνική πολιτική σηματοδοτείται από δύο φάσεις. Η πρώτη από το Δεκέμβριο 1991 μέχρι την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας το Σεπτέμβριο 1995, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «συγκρουσιακή» και «μαξιμαλιστική». Η δεύτερη μέχρι το 2004 υπήρξε η φάση της προσέγγισης και ολόπλευρης ανάπτυξης των διμερών σχέσεων με την ελπίδα ότι το νέο κλίμα θα διευκόλυνε και την επίλυση του προβλήματος του ονόματος. Στην περίοδο αυτή, η ελληνική πλευρά προέβη σε συνεχείς υποχωρήσεις από τις αρχικές θέσεις της, με αποτέλεσμα παρατηρητές να μιλούν για 90 βήματα εμπρός ενώ η άλλη πλευρά παρέμενε αμετακίνητη. Συνεπώς, στο θέμα του ονόματος και οι δύο προσεγγίσεις υπήρξαν ανεπιτυχείς.

Το πρόβλημα του ονόματος είναι διφυές.

Ως διεθνές, εμφανίζεται να αποσταθεροποιεί την ασφάλεια και την καλή γειτονία στην ευρύτερη περιοχή της νότιας Βαλκανικής, εμπλέκοντας και το διεθνή παράγοντα (ΟΗΕ, ΕΕ, ΗΠΑ).

Ως εσωτερικό ελληνικό, εκδηλώνεται ως πρόβλημα άμυνας του ελληνικού λαού, ιδιαίτερα των Μακεδόνων μας, οι οποίοι αποτελούν το ¼ των κατοίκων αυτής της χώρας. Η αντίδραση οφείλεται στο ενδεχόμενο οικειοποίησης παντός «μακεδονικού» εκ μέρους της γείτονος σε περίπτωση διεθνούς de jure αναγνώρισης και προβολής του κρατικού ονόματος «Μακεδονία», ακόμα και μέσα στην ΕΕ. Οι συνέπειες είναι γνωστές. Όλα τα μακεδονικά παράγωγα που αναφέρονται στον [ελληνικό] μακεδονικό χώρο, στους ανθρώπους που τον κατοικούν, δηλ. τους [Έλληνες] Μακεδόνες, στην [ελληνική] μακεδονική ιστορία και τον πολιτισμό τους και, τέλος, στην [ελληνική] μακεδονική επιχειρηματική και εμπορική δραστηριότητα και τα προϊόντα τους, προσφέρονται προς «άλωση» από τον ιδιοκτήτη του κρατικού

ονόματος «Μακεδονία». Πρόκειται για μια ιδιάζουσα, αρχικά γλωσσική, στη συνέχεια πολιτιστική παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπου χώρος, άνθρωποι, πολιτισμικές αξίες και ταυτότητα μπαίνουν σε μια γκρίζα ζώνη αμφισβήτησης.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, είναι πολύ φυσικό η ελληνική εσωτερική διάσταση του προβλήματος να επηρεάζει τις διεθνείς πρωτοβουλίες της Αθήνας. Αλλά ούτε και ο διεθνής παράγοντας αγνοεί τη διάσταση αυτή όπως προκύπτει και από το σχέδιο πρότασης του Διαμεσολαβητή του ΟΗΕ Matthew Nimetz του Μαρτίου 2005 (Βλ. προτάσεις του στην ιστοσελίδα www.macedonian-heritage.gr).

Για μια πολιτική «λύσης»

Εάν η Ελλάδα επιλέξει συνειδητά την πολιτική λύσης και όχι εγκατάλειψης ή διαιώνισης του ζητήματος, αυτή είναι η στιγμή που οφείλει να διαμορφώσει τις κατάλληλες τακτικές επιλογές. Η έναρξη της ενταξιακής διαδικασίας της ΠΓΔΜ στην ΕΕ αλλά και η αναμενόμενη ένταξη στο ΝΑΤΟ στα αμέσως επόμενα χρόνια παρέχουν τη μοναδική, αν όχι τελευταία ευκαιρία στα εμπλεκόμενα μέρη να λύσουν το γόρδιο δεσμό. Και τούτο γιατί οι δύο αυτοί οργανισμοί, σε αντίθεση με άλλους διεθνείς, απαιτούν από τα μέλη τους—τους εταίρους—υψηλό βαθμό σύμπνοιας, δυνατότητα συνεργασίας σε πνεύμα συνδιαλλαγής και συμβιβασμών, με προρυθμισμένα προβλήματα συναισθηματικής φόρτισης, όπως τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα των λαών τους.

Η ΕΕ, με την έκθεση της Commission υπήρξε σαφής με την έκκληση στα δύο μέρη *to find rapidly a negotiated and mutually acceptable solution* στο θέμα του ονόματος. Η διατύπωση αυτή θα πρέπει να περιληφθεί και στο κείμενο του Συμβουλίου που θα λάβει την οποιαδήποτε απόφαση για τη χορήγηση στην ΠΓΔΜ καθεστώτος υποψήφιας χώρας. Το "rapidly" δε σημαίνει 12 χρόνια, όπως συνέβη με την αντίστοιχη απόφαση του ΣΑ του ΟΗΕ του 1993, αλλά το αργότερο 12 μήνες και μάλιστα πριν την έναρξη των οποιωνδήποτε διαπραγματεύσεων ένταξης.

Για την ΠΓΔΜ, η πρόταση αυτή της παρέχει τη μοναδική ευκαιρία να λύσει τελεσίδικα το πρόβλημα του ονόματος, όχι μόνο κατά την ενταξιακή διαδικασία αλλά και για τη κύρωση της ένταξης από τα κοινοβούλια των κρατών-μελών. Της παρέχει ακόμη ικανό χρόνο για να απαγκιστρώσει την κοινή γνώμη της από μια στείρα εθνικιστική ακαμψία, όπου το πρόβλημα του ονόματος, όπως άλλωστε και στην Ελλάδα, έχει περιβληθεί με μυθικές, υπαρξιακές διαστάσεις. Η εταιρική σχέση με τα κράτη μέλη της ΕΕ, και πρωτίστως με την Ελλάδα, αναμφίβολα θα επιδράσει θετικά στα νουνεχή στοιχεία της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της γείτονος. Η αίσθηση του παρία με το «προσωρινό διεθνές όνομα», και ενός λαού ζωσμένου από «εχθρούς», που άλλοι του αμφισβητούν το έδαφός του, άλλοι τη γλώσσα του, άλλοι το όνομα και την ιστορία του—όπως την έχει οικοδομήσει εδώ και 50 χρόνια—αλλά και αυτή ακόμα την αυτοκέφαλη «Μακεδονική» Ορθόδοξη Εκκλησία του, αυτή η αίσθηση, λοιπόν, πιστεύω ότι θα αμβλυνθεί σε σημείο που θα απορρίψει τις συναισθηματικές φορτίσεις ως μη υπαρξιακά αναγκαίες. Αναμφίβολα, εάν πάνω σ'αυτή τη βάση εξετασθούν τα προβλήματα με την Ελλάδα, και με την εκτίμηση ότι το πρόβλημα για το κρατικό όνομα έχει φθάσει για την ΠΓΔΜ σε σημείο ταύτισης με τις ουσιώδεις προαπαιτήσεις διεθνούς αναγνώρισης, όχι μόνο ο ευρωπαϊκός

δρόμος θα είναι ανοιχτός για τη χώρα αυτή, αλλά και η περιφερειακή ασφάλεια και καλή γειτονία στην εύφλεκτη περιοχή θα είναι γεγονός και όχι ευχολόγιο.

Για την Ελλάδα, και ιδιαίτερα για την υπεύθυνη ελληνική κυβέρνηση, η συγκυρία αυτή παρέχει τη δυνατότητα διαπραγμάτευσης πάνω σε βάση λύσης. Για το σκοπό αυτό πρέπει όμως να καταστήσει σαφή τη πρόθεσή της να εργαστεί εποικοδομητικά για λύση του προβλήματος. Δυστυχώς η προ ημερησίας διάταξης συζήτηση στη Βουλή στις 31 Οκτωβρίου, με τις εκτενείς αναφορές στο θέμα τόσο του Πρωθυπουργού όσο και του Αρχηγού της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης μάλλον συσκότισαν παρά διαφώτισαν [Εχω τα κείμενα. Ελπίζω οι εκπρόσωποι των κομμάτων να μας ενημερώσουν σαφέστερα] Νεφελώδεις διατυπώσεις για προσωρινά ονόματα—π.χ. FYROM—κατά τη διαδικασία ή για την ένταξη, έχω την αίσθηση ότι διαιωνίζουν το πρόβλημα και απλά το παραπέμπουν σε τρίτους για μελλοντική επίλυση. Εάν όμως επιθυμούμε τη λύση, υπάρχει τρόπος να κινηθούμε.

Κατά συνέπεια, διαβλέπω την ανάγκη μιας τρισυπόστατης διαδικασίας διαπραγμάτευσης: (α) διαμεσολάβηση ΟΗΕ με ενεργοποίηση ορισμένων βασικών σημείων της αρχικής (Μάρτιος 2005) πρότασης Νίμετς. (β) Εσωτερικές διαβουλεύσεις εντός της ΕΕ, για πληθώρα θεμάτων (οικονομικών, κοινωνικών, νομικών κλπ.) που σχετίζονται άμεσα με την ένταξη της γείτονος στην ΕΕ, αλλά ενδιαφέρουν ιδιαίτερα και το μοναδικό μέλος της ΕΕ που συνορεύει με το υποψήφιο μέλος με το οποίο έχει εκκρεμότητες μιας 50ετίας . (γ) Ουσιαστικός διάλογος σε διμερές επίπεδο--ενδεχομένως κατά το πρότυπο των ελληνοτουρκικών συνομιλιών--αλλά στη βάση ορισμένων αρχών με προκαθορισμένο χρονικό όριο την έναρξη διαπραγματεύσεων της ΠΓΔΜ με την ΕΕ για ένταξη. Είναι προφανές ότι το χρονικό αυτό όριο δεν μπορεί παρά να αποτελεί όρο sine qua non για την παραπέρα ενταξιακή πορεία.

Ειδικά για τη διαδικασία του διμερούς διαλόγου, η ελληνική πλευρά (ΥΠΕΞ), καλό θα ήταν να συστήσει ειδική ομάδα απαρτιζόμενη από διπλωμάτες, εμπειρογνώμονες, νομικούς κλπ, που σε μόνιμη και συνεχή βάση θα επεξεργάζεται θέσεις και προτάσεις για το σύνολο των προβλημάτων. Η κατακλείδα των διαπραγματεύσεων θα είναι ένα κείμενο που θα αντικαταστήσει την Ενδιάμεση (που έληξε το 2002, αλλά ανανεώνεται αυτόματα αφού δεν καταγγέλλεται από καμία πλευρά), με μια νέα τελική συμφωνία, η οποία κατά κάποιο τρόπο να τεθεί υπό τις εγγυήσεις όχι μόνο του ΣΑ ΟΗΕ αλλά και της ΕΕ.

Δεν θα παρασυρθώ σήμερα στο θέμα της ονοματοθεσίας. Άλλωστε, επ' αυτού έχω διατυπώσει γραπτά τις θέσεις μου σε σειρά δημοσιευμένων μελετών μου.

Σήμερα, οι δύο πλευρές είναι πολύ κοντύτερα από οποιαδήποτε άλλη φορά και στο θέμα αυτό. Αρκεί να δείξουν κατανόηση για σημεία που δεν θίγουν την αξιοπρέπεια και την ευαισθησία της άλλης πλευράς (όπως η παλαιότερη μαξιμαλιστική ελληνική πρόταση να μην υπάρχει στην κρατική ονομασία της γείτονος αναφορά στο μακεδονικό όνομα, ή η επαναλαμβανόμενη και σήμερα από την άλλη πλευρά, αυτόχρημα μειωτική πρόταση ενός δεύτερου ονόματος για χρήση από την Ελλάδα στις διμερείς σχέσεις). Είναι καιρός ορισμένα μαξιμαλιστικά ταμπού εκατέρωθεν να μπουν στα ντοσιέ της ιστορίας του προβλήματος.

Συμπερασματικά,

--θα διατύπωνα την ευχή, καταρχήν στον πολιτικό κόσμο και ιδιαίτερα στους εκπροσώπους της Κυβέρνησης και της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, που χειρίστηκαν και γνωρίζουν καλώς τις διάφορες πτυχές—εσωτερικές και εξωτερικές—του προβλήματος, να μην εντάξουν και το θέμα αυτό σε μικροπολιτικές σκοπιμότητες. Άλλωστε, δεν διαβλέπω ουσιώδεις διαφορές προσέγγισης.

--θα πρότεινα στην Κυβέρνηση, εφόσον η πρόταση της Commission για καθεστώς υποψηφίας χώρας έρθει προς συζήτηση στο προσεχές Συμβούλιο, να ζητήσει την αναβολή λήψης απόφασης για την επομένη ή μεθεπόμενη Προεδρία, ώστε στο διάστημα αυτό να καταστεί δυνατή η πρόταση της Commission για «ταχεία εξεύρεση...κοινά αποδεκτής λύσης». Και παράλληλα, να περιληφθεί στα πρακτικά του Συμβουλίου η εν λόγω διατύπωση.

Με βάση τα ανωτέρω θέλω να πιστεύω ότι το τέλος του 2006 μπορούμε να δούμε επιτέλους φως στην άκρη του τούνελ..

Αν όμως, η ελληνική Κυβέρνηση κρίνει ότι η πίεση της εξωτερικής υφής του προβλήματος υπερακοντίζει τις συνιστώσες του εσωτερικού μακεδονικού ζητήματος, και αποφασίσει να μεταθέσει το θέμα σε βάθος χρόνου με μια νεφελώδη διατύπωση περί FYROM κλπ., τότε, λυπούμαι, αλλά θα είμαι ωμός: Θα πρόκειται για ΛΑΘΟΣ.

Η διαδικασία αυτή είναι η τελευταία στιγμή για την εξεύρεση μιας αμοιβαία αποδεκτής και έντιμης λύσης στο πρόβλημα του ονόματος προς όφελος της περιφερειακής ασφάλειας και της καλής γειτονίας δύο λαών που οφείλουν να συνυπάρχουν ειρηνικά σε μια δύσκολη περιοχή της Ευρώπης. Η ελληνική πλευρά οφείλει να κινηθεί, χωρίς φανατισμούς και υπερβολές, με γνώμονα τη λύση, κάνοντας χρήση, αν χρειαστεί ανάγκη, όλων των χαρτιών της τράπουλάς της. Το αντίθετο, θα διογκώσει το εσωτερικό μακεδονικό πρόβλημα. Η Μακεδονία και οι Μακεδόνες μας θα μπουν σε μια οιονεί κατηγορία «γκρίζας ζώνης». Το διακύβευμα δεν θα είναι το νομικό καθεστώς ορισμένων «βραχονησίδων» στο Αιγαίο, αλλά η αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας στον ελληνικό μακεδονικό χώρο και η ταυτότητα και η πολιτιστική κληρονομιά των κατοίκων του.

8 Δεκεμβρίου 2005